

باسمه تعالی

محتوای آموزشی عفاف و حجاب

تهیه کنندگان:

دکتر میر سعید جعفری

(دانشجوی دکتری تخصصی مشاوره - دانشگاه علامه طباطبایی)

بتول سبزه

(مدرس دانشگاه و کارشناس ارشد دانشگاه علامه طباطبایی)

مهدي بیاتی

(مدرس دانشگاه و کارشناس ارشد دانشگاه علامه طباطبایی)

فهرست مطالب

پوشش

اهداف	رفتاری
فصل	۱۰.....
مقدمه	۱۱.....
سخنان مقام معظم رهبری درباره ضرورت حجاب	۷.....
مفهوم عفت، حیا و حجاب	۱۲.....
رابطه عفاف و حجاب	۱۴.....
عفاف و حجاب از منظر قرآن کریم	۱۵.....
آیه جلاباب	۱۶.....
دو نمونه از عفت در قرآن	۱۶.....
انواع عفاف و حجاب	۱۷.....
پوشش به عنوان یک امر فطری	۲۳.....
حجاب به عنوان حق الهی	۲۳.....

۲۴	فلسفه حجاب زن.....
۲۶	فعالیت های اجتماعی، علمی و اقتصادی زن در اسلام.....
۲۸	رابطه پوشش با اصل آزادی.....
۲۸	ضرورت پوشش از منظر رسول اعظم (ص).....
۲۹	ضرورت حفظ عفت در روایتی از امام علی (ع).....
۳۱	مروری بر قوانین دانشگاه های معتبر جهان.....
۳۳	ریشه های بدحجابی و بی حجابی.....
۳۵	راه های مقابله با بدحجابی.....
۳۸	مطالعه موردی: عفاف و حجاب در میان یکی از خرده فرهنگ های کشور: جوامع عشایر نشین قوم لر.....
۴۱	سئوالات پایان فصل.....
۸۴	منابع.....

دنیاست قشنگ و آخرت زیباتر

اندام تو با حیای تو رعنا تر

آن کس که به دل عاقبت کار بدید

از صد چو منی جلوتر و بینا تر

سید محمد علی آستانه (امید)

اهداف رفتاری فصل

از خواننده انتظار می رود بعد از مطالعه فصل بتواند :

۱. مفهوم عفاف و حجاب را بیان نماید.
۲. اهمیت و ضرورت عفاف و حجاب را از منظر قرآن ذکر نماید.
۳. انواع عفاف و حجاب را نام ببرد.
۴. عفاف در نگاه رابا مثال عینی توضیح دهد.
۵. نمونه ای از عفاف گفتاری را در قالب کلام ارائه نماید.
۶. برای انواع عفاف مثال ارائه دهد.
۷. فوائد رعایت پوشش را بیان نماید.
۸. به چند مورد از علل بی حجابی اشاره نماید.
۹. چند شیوه عملی برای مقابله با بدحجابی ارائه نماید.

مقدمه:

مقوله پوشش و لباس از جمله مسائلی است که همواره انسان در زندگی با آن در ارتباط بوده و بعنوان یک نیاز ضروری و جزء جدائی ناپذیر حیات خود، به آن نگریسته است. این تعلق و نیاز به پوشش و استتار بدن، در طول تاریخ بشری و در میان ملل و اقوام مختلف وجود داشته و امری کاملاً مشهود و بی نیاز از تعریف است. (حداد عادل، ص ۶۴) مسئله دیگر اینکه مقوله پوشش و لباس او ویژگیهای منحصر بفرد انسان است، لذا این امر در میان سایر موجودات و از جمله حیوانات وجود ندارد و حیوانات با استفاده از قابلیت‌های فیزیکی اندام بدن خود از جمله پوست بدن، مو و پشم یا پر در پرنده‌گان از خود در شرایط متنوع جوی و محیطی محافظت می کنند.

لباس در زندگی امروزه انسانها کارکردهای گسترده و متنوعی دارد. از جمله کارکردهای فردی این مقوله، پاسخگویی به نیاز فطری خود استتاری است. براساس این نیاز، انسان در هر شرایطی حتی در محیطی که کسی نباشد، تمایل درونی به برخورداری از حداقل میزان پوشش دارد و از برهنگی می پرهیزد. (مجموعه مقالات پوشش، ص ۱۳۴) همچنین تأمین امنیت فردی از جهت محافظت بدن از گرما و سرما و شرایط متنوع جوی (آفتاب شدید، باد و باران)، گزند حشرات موزی و جلوگیری از تحریک هوسبازان برای هرگونه اقدام احتمالی، عامل مهمی برای رعایت پوشش در محیط خارج از خانه محسوب می شود.

پوشش و بهره گیری از لباس به نیاز طبیعی خودآرائی و زیبایی دوستی انسان نیز پاسخ می دهد. تنوع الگوهای پوششی در میان افراد و نیز زیباییها و جذابیت‌های بکار رفته در لباسها مؤید این مسئله، می باشد. افراد با توجه به سلیقه، انگیزه ها و فرهنگ حاکم بر محیط، در انتخاب شکل، رنگ و جنس لباس مورد علاقه خود اعمال نظر می کنند و با جلوه گری از طریق آن به حس

خودآرایی و زیبایی دوستی درونشان پاسخ می دهند. متأسفانه امروزه با زیاده روی در پرداختن به این امر، جنبه های منفی پوشش در قالب تجمل گرایی، مدپرستی و خودنمایی نمود بیشتری یافته است که می توان گفت علت اصلی آن غفلت از خودآرایی درونی و تهذیب نفس است.

از سوی دیگر کارکردهای اجتماعی لباس را نمی توان نادیده گرفت. امروزه لباس هویت خاصی را به افراد و حتی جوامع بخشیده است. (کمپ استوارت، ۱۳۶۹) الگوهای مختلف پوشش ضمن ایجاد شخصیت و منزلت فردی می توانند بیانگر سنتها، ارزشها و نوع فرهنگ حاکم بر جوامع باشند مهمتر از همه، لباس امروزه نماد فرهنگی جوامع و جزئی از پیکره آن محسوب می شود تا جایی که با هنجارها و ارزشهای حاکم بر جوامع گره خورده و بعنوان یکی از ابزار مهم در جهت شناسایی فرهنگهای مختلف و حتی تحول در ساختار فرهنگی یک جامعه بکار گرفته می شود. از این رو بسیاری از قدرتهای استعماری، از این حربه برای نفوذ فرهنگی در ملتها و در نهایت سلطه همه جانبه بر آنها استفاده می کنند. واقعه کشف حجاب در دوران رضا خان پهلوی و تلاش اروپائیان برای ترویج فرهنگ ابتدال در ایران از طریق ارائه الگوهای ضد اخلاقی پوشش غربی در پیش از انقلاب گواه بر این مدعا است.

پس از این توضیح باید گفت، تمام ادیان الهی بویژه دین مبین اسلام، به مسئله پوشش بعنوان یک نیاز طبیعی و ارزش، توجه خاصی نموده و ابعاد معنوی آن را نیز مطرح کرده اند که دیدگاه اسلام در این رابطه منحصر بفرد است. دین اسلام با توجه به امتیاز انسان نسبت به سایر موجودات در همه احکام و تعالیم خود نیازهای مادی و معنوی و ویژگیهای متعالی او را در نظر گرفته است. بر این اساس احکام اسلام در پرهیز از اختلاط نامشروع میان زن و مرد و رعایت حدود شرعی در این رابطه مطابق با مصالحی است که در زندگی فردی و اجتماعی انسان وجود دارد و می تواند منجر به سعادت و تکامل مادی و معنوی او شود. مسئله پوشش زنان در احکام و تعالیم دین اسلام از اهمیت خاصی برخوردار است که در کنار مباحث و موضوعات مربوط به روابط میان زنان و مردان و مسائل شرعی آن مطرح می شود. بطور کلی معیارهای مطلوب پوشش زن مسلمان در اسلام را می توان در کلمه «حجاب» خلاصه کرد.

سخنان مقام معظم رهبری^(مدظله) درباره ضرورت حجاب :

زن مسلمان آن زنی است که هم دین خود را، حجاب خود را، زنانگی خود را، ظرافت و رقت ها و لطافت های خود را حفظ می کند. هم از حق دفاع می کند، هم در میدان معنویت و علم و تحقیق و تقرب به خدا پیشروی می کند و شخصیتی برجسته نشان می دهد و هم در میدان سیاسی حضور دارد.

آیا جنایتی از این بزرگتر به زن هست که زن را با آرایش، مد و جلوه گری زیورآلات سرگرم کنند و از او بعنوان یک ابزار و وسیله استفاده کنند؟ امروز سر و سینه را از زیورآلات پر کردن و آرایش و مد و لباس را بت خود قرار دادن برای زن انقلابی مسلمان ایرانی ننگ است. چادر بهترین نوع حجاب و نشان ملی ماست. پس زن بدحجاب وسیله و ابزاری برای شهوترانی اراذل و مردان و جوانان هرزه است. زن بدحجاب ملعبه و بازیچه جوانان فاسد الاخلاق است. زن بدحجاب عروسکی است برای چشم چرانی از خدا بی خبران، زن بدحجاب باعث ننگ اسلام و ایران و ملت شریف مسلمان است. زن بدحجاب سبب خیانت به شوهر و باعث دلسردی و بی اعتمادی او نسبت به زندگی و همسرش می شود...

تعریف مفاهیم:

عفت:

عفت در لغت به معنای حفظ نفس از تمایلات و شهوات نفسانی آمده است (مصطفوی، ۱۳۶۰).

حیا:

حیا نیز به حفظ نفس از ضعف و نقص و دوری از عیب و امور پست معنا شده است (مصطفوی، ۱۳۶۰).

امام علی (ع) فرمود: "بهترین شرم و حیا آن است که تو خود از نفس خویش حیا کنی و قدمی به ناروا برداری"

(فلسفی، ۱۳۸۵).

حجاب:

حجاب در لغت به معنای اول پرده، چادر، روپوش، روبند و آنچه که با آن چیزی را بپوشانند و در معنای دوم چیزی که مانع بین دو چیز دیگر باشد آورده شده است که امروزه به پوشش ظاهری زنان اطلاق می شود (عمید، ۱۳۸۸). منظور از پوشش اسلامی به عنوان یکی از احکام و جوبی اسلام این است که زن هنگام معاشرت با مردان، بدن خود را بپوشاند و به جلوه گری و

خودنمایی نپردازد. حجاب به معنای پوشش اسلامی بانوان دارای دو بعد ایجابی و سلبی است. بعد ایجابی آن وجوب پوشش بدن و بعد سلبی آن حرام بودن خودنمایی به نامحرم است. این دو بعد باید در کنار یکدیگر باشد تا حجاب اسلامی محقق شود (مهدی زاده، ۱۳۸۲).

همچنین بدحجابی رفتار و عملی است هنگامی که در مقابل نامحرم انجام شود، و سبب جلب توجه او به ویژگی های زنانگی زن خواهد شد مانند: آرایش کردن، استفاده از صدای نازک و سخنان تحریک کننده، به کار بردن بوی خوش، نشان دادن زینت های بدن، استفاده از رنگ های جذاب در لباس و پوشیدن لباس های نامناسب، ژست ها و حرکات بدنی تحریک کننده، خلوت کردن با نامحرم و مانند آن (کوهی، ۱۳۸۳).

سؤال: برداشت شما از لغت حجاب چیست؟

رابطه عفاف و حجاب:

دو واژه عفاف و حجاب در اصل در معنای منع و امتناع مشترکند. تفاوتی که بین منع و بازداری حجاب و عفت است تفاوت بین ظاهر و باطن است یعنی منع و بازداری در حجاب مربوط به ظاهر است ولی منع و بازداری در عفت مربوط به باطن و درون است. چون عفت یک حالت درونی است ولی با توجه به اینکه تاثیر ظاهر بر باطن و تاثیر باطن بر ظاهر یکی از ویژگی های عمومی انسان است بنابراین بین حجاب و پوشش ظاهری و عفت و بازداری باطنی انسان تاثیر و تاثر متقابل وجود دارد. بدین ترتیب که هرچه حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر باشد این نوع حجاب در تقویت و پرورش روحیه باطنی و درونی عفت تاثیر بیشتری دارد و بالعکس هرچه عفت درونی و باطنی بیشتر باشد باعث حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر در مواجهه با نامحرم می گردد. قرآن مجید به شکل ظریفی به این تاثیر و تاثر اشاره کرده است. نخست به زنان سالمند اجازه می دهد که بدون قصد تبرج و خودنمایی لباس های رویی خود مانند چادر را در مقابل نامحرم بردارند ولی درنهایت می فرماید: "اگر عفت بورزند یعنی حتی لباسهایی مانند چادر را نیز بردارند بهتر است"^۱.

^۱ - سوره مبارکه نور/آیه شریفه ۶۰

در همین ارتباط احمد لقمانی می نویسد: "عفاف و حجاب دو ارزش راستین برای انسان ها به ویژه خداجویان و دین باوران پاک سیرت محسوب می شود. حجاب مانع ظاهری است که همچون صدف گوهری گران سنگ را در آغوش خود حفظ می کند و نشان از بهای والا و چشمگیر آن دارد و عفاف حالتی درونی و نفسانی است که از شعله ور شدن هوا و هوس و پیشروی شهوت جلوگیری می کند. این دو ویژگی برگرفته از اعتقادات ناب دینی و باورهای پاک الهی است. یکی پوشش ظاهری است و دیگری کوشش باطنی، یکی نماد بیرونی در دیدگان افراد جامعه دارد و همچون بیرقی افراشته و شعاری نمادین همگان را به صلاح و رستگاری فرا می خواند و دیگری نمود درونی در سازمان دهی اعضاء و مدیریت چشم و گوش و دل و دیده دارد تا هریک در مرحله ای صحیح و سازنده به کار گرفته شوند و در مرزهای ممنوع الهی متوقف گردند. آن عظمت و این عزت موجب گردیده که افزون بر حق الناس بودن حجاب، حق الله نیز محسوب شود و علاوه بر حفظ مصالح عمومی جامعه، طاعت و اطاعت پروردگار مهربان نیز دانسته شود. از این رو در نگاه سراسر بصیرت و بینش خردورزان حجاب هرگز محدودیت نخواهد بود بلکه مصونیت جامعه محسوب می شود" (به نقل از غیجی و اسفندیاری، ۱۳۸۸).

همانطور که حضرت پیغمبر^(ص) مردانی که خود را شبیه به زنان می کنند را مورد لعنت قرار داد زنانی را که خود را شبیه به مردان می نمایند نیز مورد لعنت قرار داد^۲.

در رابطه با لباس های نازک و بدن نما این حدیث از حضرت علی^(ع) نقل شده است که: " در آخرالزمان که بدترین زمان هاست زنانی پیدا می شوند که پوشیده هستند ولی برهنه می باشند؛ لباس دارند اما آنقدر نازک است که گویا نپوشیده اند، از خانه با خودآرایی بیرون می آیند، اینان از دین بیرون رفته گان و در فتنه ها وارد شوندگان هستند و بسوی شهوات تمایل دارند و به طرف لذت ها شتابان می باشند، اینان حرام های الهی را حلال می دانند و اینان در دوزخ به عذاب همیشگی گرفتار می شوند^۳."

عفاف و حجاب از منظر قرآن کریم:

^۲- الحلال و الحرام، ص ۱۶۰.

^۳- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۹.

خداوند متعال در قرآن کریم به مساله عفت و حیاء در مردان و زنان اشاره فرموده است که در ذیل به دو نمونه از آن اشاره می شود:

"ای رسول ما مردان را بگو تا چشم ها را از نگاه ناروا بپوشند و فرج و اندامشان را محفوظ دارند که این بر پاکیزگی (جسم و جان) شما اصلح است و البته خدا به هرچه می کنید کاملاً آگاه است. ای رسول زنان مومن را بگو تا چشم ها را از نگاه ناروا بپوشند و فرج و اندام هایشان را از عمل زشت محفوظ دارند و زینت و آرایش خود را جز آنچه قهراً ظاهر می شود بر بیگانه آشکار نسازند و باید سینه و بر و دوش خود را به مقنعه بپوشانند و زینت و جمال خود را آشکار نسازند جز برای شوهران خود و پدران و پدران شوهر و پسران شوهر و برادران خود و پسران برادر و خواهران خود و زنان (یعنی زنان مسلمه) و کنیزان ملکی خویش و اتباع از زن و مرد یا طفلی که خود هنوز بر عورت و محارم زنان آگاه نیستند و آن طور پای بر زمین نزنند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم شود و ای اهل ایمان همه به درگاه خدا توبه کنید که رستگار شوید"^۴.

آیه جلباب:

"ای پیغمبر به زنان و دخترانت و زنان مومن بگو جلباب های خود را نزدیک سازند که این کار برای اینکه به عفت شناخته شوند تا از تعرض و جسارت آزار نکشند برای آنان بهتر است و خدا در حق خلق آمرزنده و مهربان است"^۵.

لازم است برای روشن شدن آیه در ابتدا مفهوم جلباب روشن شود و دوم اینکه منظور از نزدیک کردن آن بررسی شود و علت معروف شدن جلباب مشخص شود:

معنای جلباب: "آلوسی" در تفسیر روح المعانی برای جلباب شش معنا نقل می کند: لباسی که سر تا پا را بپوشاند، مقنعه، ملحفه یا شمعدی که روی لباس از شانه می انداختند، هر لباسی که زنان روی لباس های خود بپوشند، هر پوششی مثل کساء و غیره و لباسی بزرگ تر از روسری و کوچک تر از رداء.

"مرحوم طبرسی" در مجمع البیان می فرماید: جلباب روسری زنان است که سر و صورت را در هنگام خارج شدن از منزل می پوشانند. "رینحرت دزی" مستشرق هلندی در کتاب فرهنگ البسه مسلمانان می گوید: "جلباب باید به معنای همان چادر

۴- سوره مبارکه نور/ آیات شریفه ۳۱-۳۰

۵- سوره مبارکه احزاب/ آیه شریفه ۵۹

بزرگی باشد که زنان شرقی هنگام بیرون شدن از خانه سر تا پای خود را در آن می پوشانند. "لسان العرب" می گوید: "جلباب لباسی گشادتر از روسری و کوچک تر از عباست که زنان با آن سر و سینه خود را می پوشانند".

دو نمونه دیگر از عفت در قرآن:

عفت حضرت اسماعیل (ع):

در تفسیر آیه شریفه ۱۰۲ از سوره مبارکه صافات آمده است که: "اسماعیل با آغوش باز از این فرمان استقبال می کند و حتی نمی گوید مرا ذبح کن بلکه می گوید ماموریتی داری، انجام ده. من تسلیم امر و فرمان پروردگار هستم و دیگر اینکه مراتب ادب را در پیشگاه پروردگار به عالی ترین وجه نگه می دارد و هرگز به نیروی ایمان، اراده و تسلیم خویش تکیه نمی کند بلکه بر مشیت خدا و اراده او تکیه می نماید و با این عبارات از او توفیق پایمردی و استقامت می طلبد" (مکارم شیرازی، ۱۳۷۲).

عفت حضرت داود (ع):

"...و یاد کن حال ایوب را وقتی که دعا کرد ای پروردگار مرا بیماری سخت رسیده و تو از همه مهربانتری"^۶. در آیه فوق نحوه سخن گفتن ایوب با خدا مطرح گردیده است. او که از بیماری طولانی و جانکاهی رنج می برد از خدا شفای خویش را مسئلت می کند اما در مقام سؤال از پروردگار، ادب بلیغی از خویش آشکار می سازد و پس از بیان بیماری که به او رسیده به گفتن "و انت ارحم الراحمین" اکتفا می کند و تقاضای خود را آمرانه از خدا نمی خواهد. این یک اسوه حسنه است که خداوند آنرا در معرض دید و آگاهی قرار می دهد (باقری، ۱۳۸۳).

انواع عفاف و حجاب:

حسین مهدی زاده (به نقل از غیجی و اسفندیاری، ۱۳۸۸) حجاب را به انواع و اقسام مختلفی تقسیم می کند که به شرح زیر است: حجاب ذهنی، فکری و روحی، حجاب در نگاه، حجاب گفتاری و حجاب رفتاری.

۶- سوره مبارکه انبیاء/ آیه شریفه ۸۳

الف) حجاب ذهنی، فکری و روحی: اعتقاد به معارف اسلامی مانند توحید و نبوت از مصادیق حجاب ذهنی، فکری و روحی درست است که می تواند از لغزش ها و گناه های روحی و فکری مانند کفر و شرک جلوگیری کند.

ب) حجاب در نگاه: حجاب و پوشش در نگاه که مردان و زنان در مواجهه با نامحرم به آن توصیه شده اند و آیات ۳۰ و ۳۱ سوره مبارکه نور اینگونه اند. جایی که خداوند متعال فرموده است: "ای رسول ما به مردان مومن بگو تا چشم ها را از نگاه ناروا بپوشانند" و دیگر اینکه "ای رسول به زنان مومن بگو تا چشم ها را از نگاه ناروا بازدارند".

ج) حجاب گفتاری: نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم است. در این ارتباط نیز به آیه ای از قرآن کریم اشاره می شود: "پس زنهار نازک و نرم با مردان سخن نگویند مبادا که دلش بیمار است و به طمع افتد".^۷

د) حجاب رفتاری: به زنان دستور داده شده است به گونه ای راه نروند که با نشان دادن زینت های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند. خداوند متعال در این ارتباط می فرماید: "آن طور پای بر زمین نزنند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم شود".^۸ از مجموعه مباحث مطرح شده به روشنی استفاده می شود که مراد از حجاب اسلامی، پوشش و حریم قائل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم در **انحای** مختلف رفتار مانند نحوه پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن است.

تمرین: مثالهای عملی از کاربرد انواع مختلف عفاف و حجاب را تهیه نموده و با گروه به بحث و گفت گو بگذارید.

*عفاف نیز انواع مختلفی دارد که به اختصار به برخی از آنها اشاره می کنیم:

الف) عفاف ذهنی: نیرواندن ذهنیت گناه و معصیت در ذهن و پرهیز از فکر و خیالات باطل از توصیه های اسلام است. چرا که مقدمه و زمینه ساز سقوط انسان در ورطه گناه و ارتباط نامشروع، ذهنیت سازی آن است. همان طور که در احادیث آمده است، برخی افراد بدون آنکه مرتکب عمل زشت زنا شوند، در خود ذهنیت زنا را می پروراندند و در فضای روحی زنا بسر می برند.

^۷- سوره مبارکه احزاب/آیه شریفه ۳۲

^۸- سوره مبارکه نور/آیه شریفه ۳۱

ب) **عفاف نگاه:** از دستورات مؤکد اسلام رعایت نگاه و پرهیز از نظر کردن به نامحرم است. چرا که بیشترین تأثیر منفی را بر دل می گذارد. با توجه به اهمیت مسأله، خداوند در سوره نور می فرماید: «و قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم ذلک ازکی لهم ان الله خبیر بما یصنعون» به مؤمنان بگو چشمهای خود را (از نگاه به نامحرم) فروگیرند و دامان خود را حفظ کنند، این کار برای آنها پاکیزه تر است خداوند از آنچه انجام می دهند آگاه است. (سوره نور، آیه ۳۰) همچنین در حدیثی پیامبر اکرم (ص) فرمود: «النظره سهم مسموم من سهام ابلیس» نگاه به نامحرم همچون تیری است که شیطان به قلب انسان می زند.

(بحار الانوار، ج ۴، ص ۳۱۱)

ج) **عفاف گفتار:** فقهای اسلامی تأکید دارند که برای زن جایز نیست صدای خود را بگونه ای خوش آهنگ، نازک و ملایم جلوه دهد که موجب تحریک نامحرم شود. علاوه بر این در برخورد با نامحرم از بیان کلمات و الفاظ احساسی و تحریک کننده پرهیزد و در گفتار جدیت نشان دهد تا افراد ضعیف الایمان و بیماردلان سوءاستفاده نکنند. با توجه به اهمیت مسئله، قرآن کریم خطاب به همسران پیامبر فرمود: «فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض و قلن قولا معروفا» با صدای نرم، بگونه هوس انگیز سخن نگوئید که بیماردلان در شما طمع نکنند بلکه به خوبی و شایسته سخن بگوئید. (سوره احزاب، آیه ۳۲)

د) **عفاف در تعاملات رفتاری** (در برخورد حسی): اسلام هر گونه ارتباط و برخورد حسی میان زن و مرد اجنبی را حرام کرده است. لذا مرد نمی تواند با هیچ عضوی از اعضاء خود با عضوی از اندام بدن زن نامحرم تماس حاصل نماید. از این رو مصافحه (دست دادن)، بوسیدن و لمس کردن اعضاء بدن زن نامحرم حرام است. امام صادق (ع) می فرماید: «ما من احد الا و یصیب خطا من الزنا، زنا العینین النظر و زنا الفم القبلة و زنا الیدین اللمس» هیچکس نیست مگر اینکه دچار بهره ای از گناه زنا می شود. زنا ی چشمها نگاه به نامحرم است و زنا ی دهان بوسیدن نامشروع و زنا ی دستها تماس دستها با بدن نامحرم است.

(وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۳۸)

ه) **عفاف در رفتار و معاشرت:** زن مسلمان علاوه بر پوشش ظاهری باید در نوع حرکات، برخوردها و حتی راه رفتن نیز زمینه سوءاستفاده افراد اجنبی و هوسباز را از میان ببرد. برخوردهای سنگین توأم با متانت، شرم و حیا، تواضع و وقار، کم گوئی و پرهیز از گشاده روئی مفرط، برخوردهای جلف، معاشرت دوستانه و اختلاط با مرد بیگانه بر یک زن مسلمان لازم است. در سوره نور آمده است: «و لا یضربن أرجلهن لیعلم ما یخضعن من زینتهن» نباید زنان هنگام راه رفتن پای خود را بر زمین بکوبند تا زینت پنهانشان دانسته شود. (سوره نور، آیه ۳۱)

و) عفاف در زینت: زن مسلمان باید علاوه بر پوشش اعضاء و اندام خود، هر نوع زیور و زینت را از معرض دید نامحرمان پنهان سازد و از هرگونه آرایش و خودنمایی در برابر افراد بیگانه و اجنبی بپرهیزد تا زمینه جلب توجه و تحریک آنان فراهم نشود. با توجه به اهمیت مسئله در سوره نور خداوند می فرماید: «و قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن و لایبدین زینتهن الا ما ظهر منها...» (ای رسول ما) زنان مؤمنه را بگو تا چشمها و فروج و اندامشان را محفوظ دارند و زینت و آرایش خود را جز آنچه قهراً ظاهر می شود، در برابر بیگانه آشکار نسازند. (همان)

ی) عفاف در پوشش: حکم وجوب حجاب زن در برابر نامحرم یکی از احکام مسلم اسلام است که در باره آن تردیدی نیست. در قرآن کریم روایات و احکام فقهی به این مسئله و کیفیت آن اشاره شده است. لذا علاوه بر تعبیر ذکر شده در مقوله حجاب، زن مسلمان مهم تر از همه باید حدود شرعی را در پوشش ظاهری خود رعایت کند و اندام بدن را از معرض دید دیگران پنهان سازد.

بطور کلی تمامی مباحث مطرح شده در باب حجاب و پوشش اسلامی زنان به دو محور اساسی باز می گردد: نخست رعایت حد پوشش به معنای حفظ عورت و دیگری پرهیز از خودآرائی نامشروع است.

اسلام از زنان خواسته است که حدود پوشش اسلامی را به منظور حفظ عورت خود رعایت کنند با توجه به روایات و تفاسیر آیات قرآن کریم، عورت زن، تمامی اعضاء بدن او بجز قرص صورت و دو کف دست می باشد و لذا الگوی پوششی مورد استفاده زنان باید بگونه ای باشد که بتواند این حدود را تأمین کند. در سوره نور آمده است: «و قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن و لایبدین زینتهن الا ما ظهر منها...» به زنان مؤمنه بگو چشمهای خود را فروبندند و عورتهای خود را پوشیده نگاه دارند و زینتهای خود را جز آن مقداری که ظاهر است آشکار ننمایند. (همان)

در تفسیر استثناء آیه «الا ما ظهر منها» یعنی آن مقداری که زنان در پوشش خود می توانند آشکار نمایند، به احادیث متعددی استناد شده است. از آن جمله در حدیثی پیامبر در برخورد با اسماء دختر ابوبکر می فرماید: «یا اسماء! ان المراه اذا بلغت الحیض لم تصلح ان یری منها الا هذا وهذا و أشار الی کفه و وجهه» ای اسماء همین که زن به حد بلوغ رسید سزاوار نیست چیزی از بدن او دیده شود مگر این و اشاره فرمود به چهره و قسمت مچ به پایین دستش. (سنن ادبی داود، ج ۲، ص ۳۸۳)

علاوه بر این، پوشش زنان ضمن تأمین حدود پوشش اسلامی، باید بتواند برجستگیهای اندام بدن را نیز بپوشاند و عبارتی گشاد باشد و از سوی دیگر بدن نما نباشد یعنی پارچه آن از زیر اندام بدن را نمایان نسازد.

در مسئله دوم ضمن تأکید بر آراستگی و خودآرائی مشروع زنان در برابر محارم به ویژه همسر، اسلام از آنان خواسته است تا از خودآرائی نامشروع در برابر نامحرمان و در محیط اجتماع بپرهیزند و زیور و زینت خود را جز در برابر محارم آشکار نکنند و از هر عاملی که موجب تحریک و جلب توجه نامحرمان شود دوری کنند. مظاهر خودآرائی زنان عبارتند از:

الف) زیور آلات زنانه اعم از گردنبند (سینه گردن)، گوشواره، خلخال، بازوبند، دست برنجی، تاج و ... «... و لایبیدین زینتهن الا ما ظهر منها...» زینتهای خود را (از جمله زیورآلات) جو آن مقداری که آشکار است ظاهر ننمایند. (سوره نور، آیه ۳۱)

ب) آرایش نمودن، سر، صورت، دستها و پاها و ... اعم از سرمه زدن، رنگ مو، آرایش صورت، خضاب کردن دست، ابرو گرفتن، لاک زدن ناخنها و ...

«... و لا تبرجن تبرج الجاهلیه الاولى...» و هرگز مانند دوره جاهلیت نخستین آرایش و خودآرائی نکنید. (سوره احزاب، آیه ۳۶)

ج) استعمال عطر: پیامبر فرمود: «اذا تطیب المرء لغير زوجها فانما هو نار» زنی که خود را برای دیگران خوشبو کند، او خود آتش است و ننگ محسوب میشود. (نهج الفصاحه، ص ۳۶)

د) پوشیدن لباسهای فاخر، زنده و زینتی که باعث جلب توجه شود: پیامبر فرمود: «ویل للمراه من الاحمرین الذهب و المعصفه» وای بر زنان از دو سرخی طلا و جامه زیبا (که هر دو زینت بوده و موجب فتنه هستند)

امام راحل^(۵) در توضیح المسائل می فرماید: «نگاه کردن به صورت و دستهای زن نامحرمی که صورت و دستهایش را بزک کرده و زینت نموده اگرچه از روی لذت نباشد و ترس افتادن به گناه نیز نباشد، حرام است.» (امام خمینی، ص ۳۶۵)

علاوه بر معیارها و احکام مطرح شده در حدود پوشش اسلامی، برخی از مصادیق پوشش زنان در قالب آیات و روایات بیان شده است که از آن جمله می توان به «جلباب»، «خمار» و «سراویل» اشاره کرد. در سوره نور از زنان خواسته شده است که از پوشش «خمار» بدرستی استفاده کنند: «و لیضربن بخرهن علی جیوبهن...» (سوره نور، آیه ۳۰) روسری های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشیده شود). معنای خُمر در این آیه «روسری» است.

(التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۳، ص ۱۲۹)

همچنین در سوره احزاب شکل زن را با دیگری از پوشش به زنان معرفی می شود: «یدنین علیهن من جلا بیهن...» یعنی جلبابهای خود را بر خویش افکنند. (سوره احزاب، آیه ۵۹) «جلباب» در این آیه بنا بر تفاسیر، نوعی مقنعه است که از روسری بزرگتر و از چادر کوچکتر می باشد و سر و سینه پوشش وسیع خود می پوشاند. (مصباح المنیر و لسان العرب، ج ۲، ص ۳۱۷)

درباره استفاده از شلوار نیز پیامبر اکرم (ص) فرمود: «اللهم اغفر للسرولات» یعنی خدا رحمت کند زنانی را که شلوار می پوشند. (میزان الحکمه، جلد ۲، ص ۲۴)

همچنین در حدیث دیگری فرمودند: «أیها الناس! إتخذوا السراویلات فإنما من أستر تيابکم، حصنوا إذا خرجتم» ای مردم! شلوارها را برای پوشش بگیرید زیرا آنها پوشاننده ترین لباسها است و بوسیله آن حجاب زنان خود را هنگام خروج از خانه حفظ کنید. (میزان الحکمه، جلد ۲، ص ۲۵)

خصوصیات پوشش زن:

لازم است در لباس زنان این خصوصیات رعایت گردد تا هدف اسلامی تامین شود:

۱- همه اعضای بدن غیر از چهره و دست ها تا مچ را بپوشاند.

۲- بدن نما و نازک نباشد.

۳- تنگ نباشد بطوری که حجم بدن را نشان دهد.

۴- از لباس های مختص مردان نباشد. حجاب در اسلام پوششی است که کرامت و وقار زن را حفظ می کند، به هر رنگ باشد مهم نیست ولی استفاده از رنگ های روشن و چشمگیر که مورد توجه و نگاه دیگران واقع می شود نه تنها هدفی را که اسلام دارد تامین نمی کند بلکه نقض غرض است و لازم است توجه شود که یکی از کارهای منکر که قرآن کریم به شدت از آن نهی

تمرین : تشکیل جلسه خانوادگی

تشکیل جلسات خانوادگی که با حضور همه اعضای خانواده است می تواند در زمانهای خاص درباره مسائل ارزشی از جمله عفاف و حجاب صورت گیرد. شما نیز جلسه ای را تشکیل دهید و در آن در مورد نحوه پوشش در منزل، مهمانی، بیرون از منزل و محل کار به گفت و گو بپردازید. برای این که جلسات مفید باشند اجازه دهید همه اعضا نقطه نظرات خود را در مورد مسئله بیان نمایند. افراد حق ندارند برای یکدیگر تکلیف تعیین کنند یا قوانین یک طرفه وضع نمایند. همه اعضا صحبت های موافق و مخالف خود را ارائه داده و با همفکری هم قوانینی را جهت اجرا وضع می نمایند. با توجه به اینکه خود اعضا در وضع قوانین دخیل بوده اند به آن احترام گذاشته و از آن پیروی می کنند.

جلسات خانوادگی می تواند در خصوص موضوعات مختلف تشکیل گردد.

می کند و آنرا جزء اعمال جاهلیت معرفی می کند. "تبرج زنان"^۹ است. تبرج یعنی خودنمایی و جلوه گری. بنابراین ظاهر شدن زن در اجتماع به طوری که انگشت نما باشد و چشم ها را بدنبال خود بکشد "تبرج" و حرام است (نوری همدانی، ۱۳۸۹).

پوشش به عنوان یک امر فطری:

فطرت چیست؟

فطرت آن وجه روحانی و معنوی وجود آدمی است که با از قوه به فعل درآمدن ویژگی های آن، انسانیت در وجود آدمی تحقق یافته و شکوفا می شود. کمال فطرت آدمی در رسیدن به مقام بندگی الهی تعمیق، هرچه بیشتر در این مقام است. ویژگی های فطری آن دسته از خصوصیاتند که از بطن فطرت آدمی برمی خیزند و اختصاص به آدمی دارند و بشر با شکوفایی آنها، انسان می گردد و این ویژگی ها مَقُوم انسانیت آدمی هستند. ویژگی های فطری را می توان این گونه برشمرد: مقام قرب، بهره مندی از زبان انسانی، توانایی تفکر و تاریخ مند بودن و فطرت اخلاقی (زرشناس، ۱۳۸۷).

حجاب به عنوان حق الهی:

برخی افراد خیال می کنند که حجاب برای زن محدودیت و حصری است که خانواده و وابستگی به شوهر برای او ایجاد نموده است و بنابراین پندار، حجاب نشانه ضعف و محدودیت زن است. لکن راه حل این شبهه و تبیین حجاب او تنها مربوط به خود او نیست تا بتواند از حق خود صرفنظر کند نیز حجاب زن مربوط به مرد هم نیست تا با رضایت مرد از حجاب زن صرفنظر شود. حجاب زن مربوط به خانواده هم نیست تا اعضای خانواده رضایت بدهند بلکه حجاب حق الهی است. در جهان غرب و کشورهایی که به قانون غربی مبتلا هستند اگر زن همسر داری آلوده شود و همسرش رضایت داد قوانین آنها پرونده را مختومه اعلام می کند اما در اسلام چنین نیست. حرمت زن نه به خود زن، نه به شوهر نه به برادر و نه به فرزندان اختصاص دارد و همه اینها اگر رضایت دهند قرآن راضی نخواهد بود چون حرمت و حیثیت زن حق الله است و خدای سبحان زن را سرمایه عاطفه آفرید که معلم رقت باشد و پیام عاطفه بیاورد. اگر جامعه ای این رقت و عاطفه را ترک نمودند و به دنبال غریزه و شهوت رفتند به همان فساد مبتلا می شوند که در غرب ظهور کرده است. از این رو کسی حق ندارد بگوید که من بر نداشتن حجاب رضایت دادم و

^۹ - سوره مبارکه احزاب، آیه شریفه ۳۳.

از اینکه قرآن کریم می گوید: "هر گروهی اگر راضی هم باشند شما حد الهی در برابر آلودگی را اجراء کنید" معلوم می شود که عصمت زن حق الله است و به هیچ کسی ارتباط ندارد. قهرا همه اعضای خانواده و جامعه به ویژه زن امین امانت الهی هستند. زن از نظر قرآن امانت دار حق خداست. یعنی این مقام، حیثیت و حرمت را خدای سبحان که حق با اوست به زن داده و خواسته است که او این حق را به امانت حفظ کند. آنگاه جامعه مسلمانان به صورتی درمی آید که جهان در برابر آن خضوع نماید. قرآن کریم هنگام سخن درباره حجاب می فرماید حجاب احترام به زن است تا نامحرمان او را به دید حیوانی ننگرند. از این رو نظر به زنان نامسلمان بدون قصد تباهی جایز است و علت آن این است که زنان نامسلمان از این حرمت بی بهره اند. حال اگر کسی از تشخیص اصول ارزشی عاجز باشد ممکن است معاذ... حجاب را بد بداند حال آنکه وقتی قرآن کریم مساله لزوم حجاب را مطرح می کند علت و فلسفه آنرا چنین اعلام می کند: "برای اینکه شناخته شوند و مورد اذیت واقع نگردند زیرا آنان تجسم حرمت و عفاف جامعه هستند" (جوادی آملی، ۱۳۸۳ به نقل از شفیعی، ۱۳۸۸).

سؤال: آیا می توانید در خصوص مزایای پوشش مناسب به چند نکته اشاره نمائید و آن را با معایب عدم رعایت پوشش مناسب مقایسه نمائید.

فلسفه حجاب زن:

برای روشن شدن فلسفه حجاب زن و راز تفاوت آن با پوشش مردان توجه به مطالب زیر لازم است: (ساجدی، ۱۳۸۸).

۱- توجه به رابطه پوشش با فرهنگ دینی:

بر اساس فرهنگ اسلامی، انسان موجودی است که برای رسیدن به کمال و معنویت خلق گردیده است. اسلام با تنظیم و تعدیل غرایز به ویژه غریزه جنسی و توجه به هریک از آنها در حد نیاز طبیعی سبب شکوفایی همه استعدادهای انسان شده و او را به سوی کمال سوق داده است. پوشش مناسب برای زن و مرد عامل مهمی در تعدیل و تنظیم این غریزه است.

۲- توجه به ساختار فیزیولوژیکی انسان:

نوع پوشش زن و تفاوت آن با لباس مرد رابطه ای مستقیم با تفاوت های جسمی و روحی زن و مرد دارد. در تحقیقات علمی در مورد فیزیولوژی و نیز روان شناسی زن و مرد ثابت شده است که مردان نسبت به محرک های چشمی شهوت انگیز

حساس ترند، تاثیر حس بینایی زیادتر است و چشم از فاصله دور و میدان وسیعی قادر به دیدن است. از سوئی دیگر ترشح هورمون ها در مرد صورتی یکنواخت و بدون انقطاع دارد، مردان به صورتی گسترده تحت تاثیر محرک های شهوانی قرار می گیرند اما زنان نسبت به حس لمس و درد حساس ترند و به محرک های حسی پاسخ می دهند. حس لامسه بروز زیادی ندارد و فعالیتش محدود به تماس نزدیک است. از این گذشته چون هورمون های جنسی زن به صورت دوره ای ترشح می شوند و بطور متفاوت عمل می کنند تاثیر محرک های شهوانی بر زن صورتی بسیار محدود دارد و نسبت به مردان بسیار کمتر است.

۳- پوشش و خودارزشمندی انسان:

خداوند متعال در آیه شریفه ۲۶ سوره مبارکه اعراف می فرماید: "ای فرزند آدم برای شما لباسی فرو فرستادیم که اندام شما را می پوشاند و مایه زینت شماست و لباس تقوا بهترین است". همانطور که گذشت لباس برای انسان مایه زینت و زیبایی است و از آن ارزشمند تر لباس تقوا و پرهیز از گناه می باشد.

سؤال: رابطه عزت نفس و پوشش را بیان نمائید؟

۴- فوائد رعایت پوشش دینی:

- تحکیم روابط خانوادگی و برقراری صمیمیت کامل زوجین: با رواج بی حجابی و جلوه گری زن، جوانان مجرد ازدواج را نوعی محدودیت و پایان آزادی های جنسی خود تلقی می کنند و افراد متأهل هر روز در مقایسه ای خطرناک میان آنچه دارند و ندارند قرار می گیرند. این مقایسه ها هوس را دامن زده و ریشه زندگی را می سوزاند.

- بالا رفتن ارزش و قیمت زن و جبران ضعف جسمانی وی: حیا، عفاف و حجاب زن می تواند در نقش عاطفی او و تاثیرگذاری بر مرد موثر باشد. لباس زن سبب تقویت تخیل و عشق در مرد است و حریم نگه داشتن یکی از وسایل موثر برای حفظ مقام و موقعیت زن در برابر مرد است.

۵- پوشش و هویت دینی زن:

ارزش زن با عنوان هویت دینی با روشن شدن گوشه ای از اسرار ازدواج از زبان صاحب وحی روشن می گردد. زن نه تنها بازیچه مرد، وابسته و ابزار نیست بلکه چون بنیان مرصوصی است که مرد را از پرتگاه دوزخ می رهاند و از انحراف نجات می دهد و با هم از خطر تیرگی و تاریکی آسوده می شوند و هماهنگ هم، راه فلاح و صلاح و نجات را می پیمایند و تباہ و تبار می رهند. رسول اکرم (ص) می فرماید: "هریک از زن و مرد در ازدواج نصف دین خود را حفظ نموده اند".^{۱۰} این نشان می دهد که هویت مرد برای زن در نکاح و نیز هویت زن برای مرد در ازدواج یک هویت دینی است نه غریزی و آمیزش حیوانی که در هر نر و ماده ای یافت می شود. باز پیامبر (ص) می فرماید: "هیچ جوانی نیست که در عنفوان جوانی ازدواج نماید مگر آنکه شیطان مراقب وی ناله برمی آورد: او دو سوم دین خود را از من حفظ نموده است".^{۱۱} بنده خدا بعد از ازدواج باید درباره یک سوم دیگر دین خود پرهیزگار باشد. پس مرد یا زن جوان که پیوند زندگی مشترک می بندند بخش مهم دین خود را حفظ می نمایند و چنین نگرش ملکوتی به زن و نگاه الهی به ازدواج و بینش آسمانی به تشکیل کانون مشترک زناشویی هرگز مرد را وابسته یا آزاد نمی بیند و زن را نیز از نگاه وابستگی و ابزاری مصون می دارد (جوادی آملی، ۱۳۸۳).

فعالیت های اجتماعی، علمی و اقتصادی زن در اسلام (توحیدی، ۱۳۸۸).

به گواهی متون معتبر تاریخی بحث و درس در صدر اسلام تنها برای مردان نبوده است. در صحیح بخاری از قول سعید خدری آمده است: "زنان نزد پیامبر اکرم (ص) آمدند و عرضه داشتند که مردان در بهره گیری از محضر شما بر ما غلبه کرده اند. روزی را نیز به ما اختصاص دهید. رسول خدا (ص) روزی را خاص آنها قرار داد.

در عصر پیامبر (ص) اسماء، دختر یزید انصاری را بخاطر دانش و خرد و قدرت سخنوری اش "سخنور زنان" لقب داده بودند. در کتاب الواقات من نساء علی بن ابی سفیان داستان ملاقات زنان ناموری که در دفاع از امیرالمومنین علی (ع) در مقابل معاویه ایستادند آمده است. معاویه تعبیر "قد فقهکم علی بن ابیطالب..." یعنی علی بن ابیطالب به گونه ای شما را در فهم مسائل دینی و اجتماعی و سیاسی پروراند و توانمند کرده که به هیچ وجه تاب تحمل ستم و بی عدالتی نخواهید داشت را درباره زنان بکار برده است.

۱۰- جامع احادیث الشیعه، ج ۲۰، ص ۸.

۱۱- جامع احادیث الشیعه، ج ۲۰، ص ۹.

زنان در صدر اسلام در مسجد و مراسم دینی و حج حاضر بوده اند. پیامبر اکرم (ص) زنان خود را با قید قرعه به سفر یا جنگ می برد. برخی از اصحاب نیز چنین می کردند.

در صدر اسلام زنان جواز بیعت کردن با پیامبر خدا را داشته اند و پیغمبر اکرم (ص) در بیعت حدیبیه و فتح مکه مانند مردان حضور داشتند و شمار زنان بیعت کننده با ایشان به ۴۶۲ تن می رسد. در بیعت روز غدیر خم نیز زنان شرکت داشته اند و پیامبر (ص) از آنها بیعت گرفت به این شکل که دستور داد ظرف آبی آوردند، دست خود را در آن فرو بردند و دستور داد زنان دست خویش را در آب فرو برند و این را بیعت شمردند.

نهایت اینکه اگرچه جهاد بر زنان واجب نیست در عین حال رسول خدا به زنان دستور می دادند در جنگ ها برای کمک به سربازان و مجروحان شرکت کنند. از جمله این زنان صفیه، دختر عبدالمطلب و ام سنان الاسلامیه اشاره کرد.

تمرین:

فرزندان ما در گذر از کودکی به نوجوانی و جوانی تصمیم گیری درباره زندگی خود را آغاز می کنند. تصمیمات آنها نشان دهنده اعتقادات و ایمان آنها بوده و آینده اشان را شکل می دهد. در این دوره نوجوانان و جوانان در خارج از خانواده ارتباطات متعددی ایجاد می کنند. دوستان صمیمی، فعالیت های ورزشی، هنری، مذهبی و سیاسی در مرکز توجهات آنان قرار دارد. آنها سعی می کنند نوع پوشیدن لباس، آرایش موی سر و نحوه صحبت کردن خود را مشابه دوستان خود می کنند. از طرفی هم با مرزبندی های والدین روبه رو می شوند. حال اگر شما فرزندی دارید یا اینکه با نوجوانانی در تماس هستید که تمایل شدیدی به پیروی از آداب و رفتارهای دوستان خود دارند و این آداب با رسوم خانواده کاملا متفاوت است،

چه برخوردهایی بین این نوع فرزندان و والدین شکل می گیرد؟

چه راهی را برای رسیدن به تفاهم پیشنهاد می کنید؟

والدین چگونه می توانند از گمراهی اخلاقی فرزندان خود که ناشی از فشار گروه دوستان است، جلوگیری نمایند؟

رابطه پوشش با اصل آزادی:

در اسلام محبوس ساختن و اسیر کردن زن وجود ندارد. حجاب در اسلام یک وظیفه ای است بر عهده زن نهاده شده که در معاشرت و برخورد با مرد باید کیفیت خاصی را در لباس پوشیدن مراعات کند. این وظیفه نه از ناحیه مرد بر او تحمیل شده است و نه چیزی است که با حیثیت و کرامت او منافات داشته باشد و یا تجاوز به حقوق طبیعی او که خداوند برایش خلق کرده است محسوب شود. اگر رعایت پاره ای مصالح اجتماعی، زن یا مرد را مقید سازد که در معاشرت روش خاصی را اتخاذ کنند و طوری راه بروند که آرامش دیگران را بر هم نزنند و تعادل اخلاقی را از بین نبرند چنین مطلبی را "زندانی" کردن یا بردگی نمی توان نامید و آن را منافی حیثیت انسانی و اصل "آزادی" فرد نمی توان دانست. در کشورهای متمدن جهان در حال حاضر چنین محدودیت هایی برای مرد وجود دارد. اگر مردی پابرهنه یا در لباس خواب از خانه خارج شود و یا حتی با پیژامه بیرون آید پلیس ممانعت کرده و به عنوان اینکه بر خلاف حیثیت اجتماع است او را جلب می کند. هنگامی که مصالح اخلاقی و اجتماعی افراد جامعه را ملزم کند که در معاشرت اسلوب خاصی را رعایت کنند مثلا با لباس کامل بیرون بیایند چنین چیزی نه بردگی نام دارد و نه زندان و نه ضد آزادی و حیثیت انسانی است و نه ظلم و ضد حکم عقل به شمار می رود (مطهری، ۱۳۸۹).

بنابراین کاهش احتمال آسیب های اجتماعی با لحاظ نمودن نوع ویژه ای از پوشش همراه است و البته پوشش تنها به لباس محدود نمی شود و از همه افراد جامعه انتظار می رود تا در رفتارهای خودشان جانب عفت را رعایت کنند. چنانچه پیامبر اکرم (ص) می فرماید: "غضب شدید و طاقت فرسای خداوند دامنگیر زن شوهر داری است که چشم های ناپاکش از نگاه های آلوده و شهوت بار به مردان اجنبی پر شده است. اگر زنی به چنین انحرافی دچار شود خداوند متعال تمام اعمال خیر و پسندیده اش را به هدر خواهد داد و اگر از نگاه تجاوز کند و با داشتن شوهر زنا بدهد بر خداست که چنین زن بی پروا و خیانت کاری را به آتش قهر خویش بسوزاند پس از آنکه درقبر عذابش کرده باشد (فلسفی، ۱۳۸۵)".

ضرورت پوشش از منظر رسول اعظم (ص):

نیاز اصیل و فطری زنان به خودآرایی و تبرج و از سوی دیگر جذابیت جنس زن برای مردان موجب شده است رسول اکرم (ص) به منزله پیام آور دین برای حضور موثر، پویا و فعال زنان در جامعه پیشنهاد حضور زن در عرصه های عمومی با رعایت حجاب را مطرح نماید زیرا دین مبین اسلام از سویی مایل است زن در جامعه همراه با احترام حضوری فعال داشته باشد و از سویی دیگر در این مسیر ذره ای از ارزش های انسانی وی کاسته نشود. تدبیر دین برای رسیدن به چنین مقصود والایی جز این نیست که در جامعه میان زن و مرد حریمی قائل شود تا با وجود آن محیط های مشترک حضور زن و مرد تنها میدان فعالیت های علمی، فرهنگی و اجتماعی آنان گردد و از هرگونه بهره برداری سوء از جنس زن و التذاذ در جامعه جلوگیری شود. کیفیت حضور اجتماعی فاطمه زهرا (س) تاییدی بر امکان پذیر بودن این تدبیر است. ایشان در نهایت عفاف، تقوا، عزت، وقار و حفظ حریم به ایفای تمامی این نقش ها می پرداخت. ایشان نه خود را به عذر فشارهای ناموسی و زمینه فحشاء در جامعه محدود و محکوم به خانه نشینی می کرد و نه به بهانه شرکت در فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به حرمت زن و حریم خانواده آسیب می رساند (یوسفی، ۱۳۸۹).

اگر زیبایی ها و ظرافت های زن در معرض دید مردان بیگانه قرار گیرد در درجه اول جنبه های شهوانی وجود او برای آنان مطرح خواهد شد تا شخصیت انسانی و جنبه های عاطفی و معنوی او و لذا به طور طبیعی زن در راستای بهره برداری جنسی قرار خواهد گرفت و در این صورت زنی از مقبولیت بیشتر در جامعه برخوردار خواهد شد که جاذبه های غریزی بیشتری از خود نشان دهد و بیشتر از دیگران دست به دلربایی و افسونگری بزند. لذا رفته رفته زنان بیشتری در این مسیر قرار خواهند گرفت و پدیده "ابتذال زن" به صورت یک سنت رایج و رویه مقبول گسترش پیدا خواهد کرد (سادات، ۱۳۸۷).

ضرورت حفظ عفت در روایتی از امام علی (ع):

روزی مردی خدمت امام علی (ع) رسید و عرض کرد: یا علی اگر عالم هستی مرا از تفسیر ناس و اشباه الناس و نسناس آگاه کن؟! حضرت امیر (ع) خطاب به امام حسین (ع) فرمود: ای حسین جواب این مرد را بده. امام حسین (ع) رو به آن مرد کرد و فرمود: اما اینکه پرسیدی ناس چه کسانی هستند؟ ما اهل بیت عصمت (ع) همان ناس هستیم که خداوند مردم را به پیروی از ما فرمان داده است از این روی خدای پاک در کتاب خود می فرماید: از عرفات یعنی همان جایی که ناس به سوی من کوچ می کنند شما هم کوچ کنید و این رسول خدا (ص) بود که مردم را از رسوم جاهلی بازداشت و اما سؤال تو که اشباه الناس چه کسانی هستند؟ آنان

شیعیان و دوستان ما هستند و آنان از ما می باشند از این رو حضرت ابراهیم (ع) فرمود: هر که از من پیروی کند حقا که او از من است و اما سؤال تو که نسناس کیست؟ آنان همین توده مردم اند و حضرت (ع) با دست مبارک خود به انبوه مردم اشاره کرد سپس این آیه را خواند: "اینان جز همانند چهارپایان نیستند بلکه گمراه تر از آنهایند"^{۱۲}

(رمزی اوحدی، ۱۳۷۹).

داستان عبده بن عبدالرحمان:

سال های ۲۶۰ - ۲۵۰ هجری قمری سال های سختی برای مسلمانان بود. گروه گروه از مسلمانان برای دفاع از سرزمین اسلامی در برابر روم عازم منطقه جنگ می شدند. عبده بن عبدالرحمان از جمله افرادی بود که همراه گروهی عازم نبرد با رومیان شده بود. راوی می گوید: "وقتی به شهر حفص رسیدیم برای استراحت فرود آمدیم. در این بین جوانی که در گروه ما بود از ما جدا و داخل شهر شد. در آن شهر نظر او به زنی افتاد و دلباخته او شد و در پی وی روان. از آن زن پرسید که چگونه ممکن است به وصال تو نائل آییم؟ زن گفت: "اگر به کیش مسیحیت درآیی به آرزوی خود خواهی رسید. جوان مسلمان که تحت تاثیر عشق کور قرار گرفته بود پیشنهاد زن را پذیرفت و از آیین مسلمانی خارج شد و پس از ازدواج با آن زن در همان شهر ساکن شد.

این حادثه برای کسانی که جوان را می شناختند تعجب برانگیز بود زیرا در طول مسیر قرائت قرآن و عبادت آن جوان همه را به تحسین واداشته بود. پس از انجام ماموریت و هنگام بازگشت بار دیگر به شهر حفص رسیدیم و از حال و وضع جوان جويا شدیم. وقتی او را دیدیم، گفتیم: "با آن عبادت و قرائت ها چه کردی؟ گفت همین اندازه به شما بگویم که همه قرآن را فراموش کردم فقط یک آیه به یادمانده است: "چه بسا کسانی که کافر شدند آرزو کنند که کاش مسلمان بودند. رهایشان کن تا بخورند و برخوردار شوند و آرزو سرگرمشان کند. پس به زودی خواهد دانست"^{۱۳} (نصیریان دهزیری، ۱۳۸۹).

۱۲- سوره مبارکه فرقان/ آیه شریفه ۴۴

۱۳- سوره مبارکه حجر، آیات شریفه ۲۰۳

مروری بر قوانین دانشگاه های معتبر جهان درباره پوشش دانشجویان (سردسیری و همکاران، ۱۳۸۸):

در دانشگاه ایالتی آرکانزاس آمریکا استفاده از لباس های کوتاه، سوراخ دار، خمره ای و بدن نما ممنوع بوده، دانشجو موظف است موهای خود را مرتب و تمیز و سبیل هایش را کوتاه نگه دارد و هیچ نوع سبک مو و یا استفاده از زیور آلاتی که جلب توجه کند مجاز نیست.

در دانشگاه ویرجینیای جنوبی آمریکا از دانشجویان انتظار می رود تمام وقت به نوعی لباس بپوشند که نشان دهنده عزت نفس آنها و احترام به دانشگاه باشد. پوشیدن یک پیراهن دکمه دار که داخل شلوار است یا یک پلیور با شلوار راحتی مناسب الزامی است (جین مناسب نیست). پوشیدن جوراب به همراه کفش ضرورت دارد (کتانی یا صندل مناسب نیست)، گردنبند غیر مناسب مجاز نیست. این حق امور اداری است که تشخیص دهد آیا لباس خاصی قابل قبول است یا خیر و دانشجویان را راجع به این تصمیم مطلع سازد.

در دانشگاه لانگ وود آمریکا استفاده از هرگونه لباس بدن نما، لی و کفش های صندل ممنوع است. دانشجویان از پوشیدن تی شرت هایی که واژه ها یا آثار احتمالا توهین آمیز نسبت به دیگران روی آن نقش بسته، لباس های بدن نمایی که قسمت هایی از بدن را نمایان می سازد باید اجتناب ورزند.

در دانشگاه ایالتی فلوریدای آمریکا شلوار و دامن هایی که دانشجویان می پوشند نباید بیش از حد کوتاه باشد. شلوارهای کشی به استثنای یونیفرم ورزشی دانشگاه قابل قبول نبوده، شلوارها، شلوارک ها، دامن ها و پیراهن های دختران دانشجو باید از رنگ یک دست و یکسان برخوردار بوده و اندازه شلوارک ها، دامن ها و پیراهن های زنانه نباید کوتاه تر از سر زانو باشد.

در دانشگاه تگزاس آمریکا پوشیدن لباس های بدن نما مجاز نبوده و آرایش های غلیظ و غیرمتعارف ممنوع است. موها باید تمیز، مرتب و به رنگ طبیعی باشد، موهای بلند باید در پشت سر جمع شده و پوشانده شوند. شلوار نباید تنگ و چسبان باشد، پوشیدن شلوار کتان از هر رنگ، شلوار کشی و ورزشی، جوراب شلواری، لباس زیر و عرق گیر مجاز نیست.

در دانشگاه مدیریت ماهاریشی آمریکا موهای بلند و پوشش لباس های لی مجاز نیست. پوشش آراسته و توام با وقار یکی از مهم ترین شیوه های ادای احترام نسبت به دانش مورد تحصیل، استادان و سایر دانشجویانی است که از نعمت کسب دانش بهره

مند شده اند. هدف در دانشگاه ماهاریشی آن است که دانشجویان به شیوه مدیران و مدیران ارشد لباس بپوشند. دامن و پیراهن های زنانه باید حداقل تا زانو یا زیر زانو برسد و به حد کافی بلند باشد. لباس های بندی کوتاه و نیز پیراهن های رکابی مناسب نیستند. موی دانشجویان باید از یک رنگ متعارف و طبیعی برخوردار باشد. همچنین پوشیدن لباس های لی، شلوارک و پیراهن های بدون آستین مجاز نیست.

در دانشگاه گرین ویل شمالی آمریکا استفاده از پیراهن و بلوزی که بخشی از بدن را نمایان می سازد، تاپ های تنک، لباس هایی از جنس حریر یا تور و جلیقه بدون پیراهن مجاز نیست. در این دانشگاه رنگ کردن مو، آرایش کردن و استفاده از زیور آلات برای دانشجویان غیرمجاز بوده و به دلایل امنیتی استفاده از لباس و شلوارهای **بگ** ممنوع است.

در دانشگاه ایالتی جنوب غربی میسوری آمریکا استفاده از شلوارک های کوتاه، پیراهن های رکابی، شلوارهای جین پاره و چاک دار، تردد با دمپایی، استفاده از زیورآلاتی که نیازمند سوراخ کردن اعضای بدن باشد و هرگونه خالکوبی مجاز نیست. لازم به ذکر است مدیر قسمت "موفقیت دانشجویی" این اختیار را دارد که شیوه های آرایش مو، صورت و پوشش غیرعادی را رد و غیرقابل قبول اعلام نماید.

در دانشگاه آکسفورد انگلیس ضوابط پوشش به گونه ای است که دانشجویان باید لباس مصوب دانشگاه را بپوشند و از پوشیدن لباس های باز و بدن نما و مدل های افراطی مو خودداری کنند. لباس های زنان نباید پشت باز، بدون آستین و تنگ و بالای زانو باشد. ضمناً بالا بردن خط ریش و خالکوبی برای دانشجویان پسر غیرمجاز است.

در دانشگاه کنت انگلستان از پوشیدن لباس مذهبی و فرهنگی برای نمونه یقه های مذهبی، حجاب و روسری توسط دانشگاه استقبال می شود.

در کالج برات ترکیه پوشش باید به نحوی باشد که باعث حواس پرتی و مانع تمرکز دانشجویان بر روی درس نشود، لباس ها نباید بیش از حد تنگ و گشاد باشد، پوشیدن تیشرت، دامن های تزیین شده با دکمه، **ژیان** و هرگونه تزیین روی لباس مجاز نبوده و یقه پیراهن دانشجویان بایستی بسته و مرتب باشد. شایان ذکر است که خط ریش دانشجویان نباید از میان گوش پایین تر بیاید و استفاده از هرگونه زیورآلات به جز ساعت و یک جفت گوشواره - البته برای دختران - مجاز نمی باشد.

در دانشگاه آدکونل آجاسین نیجریه پوشیدن هرگونه لباس بدن نما غدغن است. پیراهن ها و لباس های رسمی مرتب، محترمانه و شایسته ای که متناسب و مناسب محیط مورد نظر است باید در محوطه دانشگاه پوشیده شود. همچنین استفاده از هرگونه پوشش خاص از قبیل تی شرت مشکی، بازوبند مشکی، کلاه های مخصوص پسرانه، روسری ها و جین های کارشده دخترانه و مواردی از این قبیل که نشان دهنده تعلق این افراد به گروه یا دسته ای مخفی باشد نیز ممنوع است.

در دانشگاه استمپ فورد بنگلادش هریک از دانشجویان بایستی به گونه ای محترمانه و شایسته لباس بپوشند تا از دانشجویان شایسته و پرافتخار دانشگاه محسوب گردند لذا پوشیدن تی شرت، استفاده از لباس های تحریک آمیز و وسوسه انگیز و شلوار جین مجاز نیست.

ریشه های بدحجابی و بی حجابی:

روانشناسان تربیتی ریشه های بدحجابی و بی حجابی را به شرح زیر دانسته اند: هوسرانی، کسب موقعیت، ضعف ایمان، دگرآزاری، ارضای تمایلات، صید دل های مردان، غرب زدگی، زیبایی، ازدواج، ضعف حیاء، ضعف غنای مالی، سرسپردگان دشمنان اسلامی، تبلیغات استعماری، وسوسه های شیطان، ملامت دیگران، مدگرایی، ضعف غیرت، خانواده و تقلید که به بررسی برخی از این موارد می پردازیم.

(۱) **هوسرانی:** انسان بخاطر برخورداری از قوه شهوت که درون نفسش قرار دارد همواره ندای درخواست ها در آسمان روحش طنین انداز است و اگر بدون توجه به ارزش های دینی و اخلاقی به این خواسته ها پاسخ دهد او را به انسانی هوسران مبدل می سازد. برخی زنان به خاطر هوسرانی به تنوع لباس، آرایش زینت و خودنمایی در جامعه می پردازند و خود را به هر زن و مردی ارائه می کنند. زنی که هوسرانی از اصول زندگی او گردد به پوچی و به خط قرمزی راه یافته است و تنها راه نجات او بازگشت به ارزش های دینی و تقوی الهی است.

(۲) **کسب موقعیت:** انسان، موقعیت طلب است و همواره می خواهد در میان مردم از جایگاهی در خور توجه برخوردار باشد. چنین جایگاهی به دو صورت حقیقی و کاذب محقق می شود. موقعیت حقیقی در امر تحصیل علم و فضائل اخلاقی بدست می آید. اما برخی زنان که فاقد این ارزش ها هستند با نمایش زیبایی ها و جاذبه های طبیعی و ساختگی زنانه خود سعی در جلب توجه دیگران می کنند تا به کمبودهای باطنی خود پاسخ دهند.

۳) **ضعف ایمان:** فرامین الهی و از جمله حجاب اسلامی از سوی خدای تعالی به بشر ابلاغ گردیده است و عمل به آنها جز در پرتو ایمان به پروردگار عالم که ریشه اصلی عمل است میسر نخواهد بود. بنابراین کسانی که از اعتقاد به خداوند در شک و تردید به سر می برند و قلب آنها از ایمان به خداوند و محاسبه روز جزاء به مقام اطمینان نرسیده است در عمل به دستورات الهی تسامح می ورزند و تا زمانی که این مشکل اعتقادی برطرف نشود بهبودی حاصل نمی گردد چراکه ایمان به خدا مادر ارزش هاست.

۴) **غرب زدگی:** تقلید از غرب یکی از مشکلات دیرینه تعداد انگشت شماری از زنان مسلمان بوده است که بدون کمترین تفکر و تحلیلی از زندگی غربی به او اظهار تمایل کرده اند. خمیر مایه اصلی این تقلید را جهل و هوس تشکیل می دهد. اگر با دقت به جامعه غربی نگاه کنیم، می بینیم که جامعه غربی هویت انسانی خود را از دست داده است و از همین رو است که غرب جنگل مدرنی بیش نیست.

۵) **ضعف حیاء:** ضعف این صفت از سستی اعتقاد به معاد سرچشمه می گیرد. بی حیایی زنان و دختران جوان غالباً از دوستان بی حیاء، فیلم های مبتذل، جهل به ارزش والای عفت و حیاء و ضد ارزش بودن بی شرمی، فرهنگ اقوام و خانواده به ویژه روحیه مادر و پدر سرچشمه می گیرد.

۶) **تبلیغات استعماری:** زن ها جایگاه خاصی در دل های مردان دارند و از توان تاثیرگذاری بالایی برخوردارند. استعمارگران از این تاثیر گذاری زن بر جنس مقابل همواره سوء استفاده کرده و با فساد کشیدن زن و مرد به اهداف شوم سیاسی و اقتصادی خود راه یافته اند.

۷) **مدگرایی:** مدگرایی روحیه خاصی است که برخی از زنان به آن مبتلا می شوند. مدگرا سعی دارد همواره از تازه های لباس و آرایش مطلع گردد و با هر زحمت و سختی که هست از آنها بهره گیرد.

۸) **تقلید:** یکی دیگر از ریشه های خودنمایی و بی حجابی زنان، تقلید ناموجه آنها از زنان و دخترانی است که بنابر یکی از ریشه های بی حجابی تقوای جنسی را ترک کرده اند. علل چنین تقلیدی، جهل، ساده لوحی، همرنگی با دوستان، چشم و هم چشمی و فریب خوردگی از سخنان خانم های بی تقوایی است که در لباس دوست، همسایه، اقوام، همکلاسی و امثال آن به انحراف او همت می گمارند.

سؤال: در گذشته فرزندان در زمینه های مختلف از جمله نحوه زندگی و طرز پوشش کاملاً شبیه والدین خود بودند. به عبارت دیگر اصولاً آنها دنباله رو والدین خود بودند. اما امروزه بنا به دلایل مختلف وضع تغییر یافته است. در مورد دلایل این تغییرات در خصوص نحوه پوشش به بحث و گفتگو پردازید.

به نظر شما چه عواملی این اختلافات را موجب گردیده و مهمترین و تاثیرگذارترین عامل کدام است؟

راه های مقابله با بدحجابی:

سؤال: چند شیوه موثر را که از سوی خانواده ها می تواند از ترویج بدحجابی و بی حجابی جلوگیری نماید رانام ببرید.

بهرامی و همکاران (۱۳۸۸) از جمله راه های مقابله با بدحجابی را چنین برشمردند: تدوین راهبرد، ترسیم و تعیین مقام و منزلت واقعی زنان، ساماندهی نظام آموزش و پرورش، دانشگاه ها و مقابله با بدحجابی، رسانه و مقابله با بدحجابی، کارگزاران و مقابله با بدحجابی، مقابله با فساد و بدحجابی در ادارات، ساماندهی نظام تبلیغاتی کشور، قاطعیت و هماهنگی قوه قضائیه و مجریه، کنترل و ارشاد اقلیت های مذهبی، شناسایی توطئه های فرهنگی کشور، کنترل سفارت خانه کشورهای خارجی، توسعه فرهنگ ازدواج، ترویج استفاده از پوشش های مناسب با موازین دینی و اخلاقی و ایجاد مراقبت و نظارت همگانی که در ادامه به دو مورد آن می پردازیم.

دانشگاه ها و مقابله با بدحجابی:

- دانشگاه ها فرصت های فرهنگی بالایی از جهت تاثیر گذاری و تاثیرپذیری بوجود می آورند که فعالیت در این عرصه نیازمند زمینه سازی و اطلاع رسانی است. ذیلاً برخی از فرصت های فرهنگی دانشگاهی معرفی می گردد:

- ایجاد ارتباط پویا و پایدار بین حوزه های علمیه و دانشگاه ها و استفاده بهینه از استادان و اندیشه ورزان حوزوی در آشنایی هرچه بیشتر دانشگاهیان با معارف و موازین دینی و ضرورت التزام عملی به شئون شرعی از جمله رعایت حجاب و پوشش اسلامی.

- ترجیح رشد کیفی دانشگاه و پرهیز از گسترش کمی آنها بدون توجه به استانداردها و ساختارهای کیفی و مطلوب برای تقویت بنیه علمی و دینی و در نتیجه رشد و بالندگی نسل جوان.

- تاسیس و تقویت نهادهای جوشیده از متن دانشجویان در جهت بهره گیری از توانمندی های دانشجویان برای مقابله با پدیده بدحجابی و خودآرایی و روابط نامناسب افراد با جنس مقابل.

- حمایت مادی و معنوی از آثار و تالیفات مهم و مفیدی که در حوزه مسائل ارزشی به ویژه حفظ شئون اسلامی شرعی نگاشته شده است.

- تاسیس و تقویت نشریات دانشجویی با تاکید بر طرح و ترویج ارزش های دینی و التزام به حجاب و پوشش اسلامی با استفاده از قلم و هنر جذاب.

- تغییر ساختار فیزیکی ساختمان ویژه دانشگاه ها با هنر و معماری دینی با توجه به نیاز دانشجویان دختر به طوری که بتوانند به راحتی و به دور از نگاه و نظر افراد غیرهمجنس به تحصیل و تعامل بپردازند.

رسانه ها و مقابله با بدحجابی:

با توجه به تاثیر و نفوذ فوق العاده صدا و سیما بر باورها و گرایش ها و طرز رفتار و پوشش مردم به ویژه زنان و جوانان، بدون استفاده مطلوب از این دستگاه های مهم تبلیغی و فرهنگی نمی توان ناهنجاری های اجتماعی و معضل بدحجابی را در جامعه مهار کرد. تکیه عملی بر نکات ذیل برای استفاده از صدا و سیما در جهت کاهش فساد و بدحجابی ضروری و لازم است که مورد تذکر قرار می گیرد:

- تایید، پیگیری و اجرای اصول و سیاست های مدون صدا و سیما به ویژه در حوزه مربوط به مساله حجاب و روابط گروه های غیرهمجنس.

- همگرایی با استفاده از مدیران، هنرمندان و کارشناسانی که عملاً بر رعایت حجاب و پوشش اسلامی و عدم تحقیر زنان پای بند باشند.

- پرهیز از دفاع سطحی و ناشیانه از اصول و موازین اسلامی به ویژه عفاف و حجاب دینی.

- تاکید بر عدم استفاده مستمر و مداوم صاحب نظران و سخنرانان مذهبی خاص و رعایت اصل تنوع و تکثر به منظور توسعه و گسترش و جذب مخاطبان جوان.

- دادن های نقش های مثبت و موفق به زنان با حجاب در فیلم ها و مجموعه های تلویزیونی و حذف فیلم ها و برنامه هایی که در آن ها زنان با حجاب در نقش های سطحی و منفی به تصویر کشیده شده اند.

- حمایت مادی و معنوی از نویسندگان، شاعران و روزنامه نگاران متعهد و مستقل و چاپ و انتشار آثار غنی و قابل عرضه به نسل جوان در زمینه مساله عفاف و حجاب و روابط مطلوب و مفید گروه های غیرهمجنس.

- کادرسازی و آموزش نیروی انسانی لازم برای عرصه مطبوعاتی که به دفاع مطلوب از ارزش های دینی می پردازند.

- مطالبه مردمی نسبت به عدم حمایت مالی دولت از مطبوعات و ناشران ضعیف.

- شفاف سازی ضوابط و مقررات برای اکران فیلم های سینمایی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به منظور مسدود کردن راه تولید کنندگان فیلم های سطحی و مبتذل مبتنی بر تبعیض و تحقیر زنان و حاشیه ای نمودن حجاب و پوشش اسلامی.

- بهره گیری از طنز برای ترسیم و ارائه زندگی کاریکاتوری افراد بی قید و لایالی و بدحجاب.

- جلوگیری از تهیه و پخش فیلم های غیرجذاب و ضعیفی که به دفاع از اسوه ها و الگوها و ارزش های اسلامی (از جمله عفاف و حجاب اسلامی) می پردازند.

- ممنوعیت استفاده ابزاری از زن در تبلیغات بازرگانی از طریق سینما.

- و برخورد قاطع و قانونی با تولیدکنندگان فیلم های سینمایی آلوده به آموزه های فرهنگ برهنگی و روابط نامناسب زنان و مردان.

تمرین: در قالب یک نمایش راه حلی را جهت برخورد صحیح خانواده ها در خصوص رعایت حجاب ارائه نمائید.

استان کهگیلویه و بویر احمد :

سید سعید توسلمند (۱۳۸۸) در مقاله ای تحت عنوان عفاف و حجاب در میان جوامع عشایر نشین قوم لر (خصوصا استان کهگیلویه و بویر احمد) به بررسی عوامل آن پرداخته که عبارتند از: اصیل بودن عفاف و حجاب در بین زنان قوم لر، عدم الگوپذیری از فرهنگ های مختلف در رعایت عفاف و حجاب، طریقه رعایت عفاف و حجاب در قوم لر و کیفیت آن، عدم تغییرپذیری لباس زنان قوم لر در مراسمات و مناسبت های مختلف، عدم تغییر در نحوه پوشش با توجه به مشکلات کاری قوم لر و طریقه آداب و معاشرت زنان لر و رعایت شئون اسلامی که به اختصار به توضیح آن می پردازیم.

- اصیل بودن عفاف و حجاب در بین زنان قوم لر: با توجه به منابع و کسب اطلاع از سالخوردگان چنین به نظر می رسد که طریقه عفاف و حجاب و پوشش در بین قوم لر از سال های ابتدایی اسکان در مناطق بیلاقی و قشلاقی وجود داشته و زنان در رعایت عفاف و حجاب خود با تعصبات و واکنش های ریشه ای که آن هم از وجود دین و مذهب اسلام و قرآن در بین این قوم بوده است روبرو گردیده است.

- عدم الگوپذیری از فرهنگ های مختلف در رعایت عفاف و حجاب: در این مبحث چنین بیان شده است که با توجه به وجود فرهنگ های مختلف از جمله مدها و طریقه لباس پوشیدن مختلف در این فرهنگ ها که به نوعی تخریب کننده مسائل مربوط به عفاف و حجاب بوده این اصلیت و آداب پوشیدن در قوم لر یکسان بوده و دستخوش تغییر و تحول نشده است.

وجود مدل های مختلف در فرهنگ غرب و رخنه آنها در ابعاد مختلف زندگی مردم از مجله جوانان آنها را به تبعیت از خود واداشته و در این زمان، امتیازی بس بزرگ است که رعایت عفاف و حجاب قوم لر همچنان پابرجا مانده است که این خود تبلوری از اعتقادات این قوم به اسلام و مذهب است که هیچ گونه فرهنگی نتوانست در راه تخریب این فرهنگ کاری از پیش ببرد.

- طریقه رعایت عفاف و حجاب در قوم لر و کیفیت آن: با توجه به طریقه لباس پوشیدن و تطابق و همگرایی آن با فرهنگ اسلامی کشورمان مبحثی جذاب در این قسمت وجود دارد. در مبحث رعایت شئونات اسلامی از جمله "رعایت اصل حجاب در قرآن - آیه جلباب" پوشش و حجاب قوم لر بیشترین تطابق را با آن دارد. از جمله پوششی است که برای پایین بدن و سینه زنان قرار داده اند. به طور مثال پوشیدن پایین بدن و پوشش کامل آن با "تمبان غری" است که به زبان لری همان دامن است.

همچنین بحث چادر چنان در قوم لر تفهیم شده است که هر زن عشایر و لر خود را ملزم به داشتن چادر می داند تا جایی که گم شدن چادر زن لر واکنش هایی بلند و بالا داشته و تا زمان پیدا نشدن چادر زن لر آرامش نداشته است. طبق تحقیق و بررسی از خیاطی های معتبر لباس قوم لر در مقایسه با لباس های دیگر مقدار بیشتری پارچه را به خود اختصاص داده است.

- عدم تغییرپذیری لباس زنان قوم لر در مراسمات و مناسبت های مختلف: در فرهنگ های مختلف هنگام برگزاری مراسم عروسی و... از نماد های مختلف از جمله موسیقی های مطرب، ارگ و... استفاده شده و زنان برای انجام چنین مراسم هایی از لباس مخصوص و فرهنگ هایی که از حجاب کمتری برخوردار می باشد استفاده می کنند ولی در قوم لر رعایت شئونات اسلامی در برگزاری مراسم های مذکور از جمله عروسی، عروس با ساده ترین مراسم به خانه بخت می رود و همچنین رعایت حجاب اسلامی در این مراسم زنان خاص و عام است.

زنان عشایر نه تنها نحوه پوشیدن خود را در این مراسمات تغییر نمی دهند بلکه سعی بر این است که همین نحوه پوشش را با رنگین نمایان کردن لباسها، پولک دوزی و ... مناسب با مراسم عروسی تغییر دهند.

- عدم تغییر در نحوه پوشش با توجه به مشکلات کاری قوم لر: در قوم لر حجاب زنان عشایر با توجه به سختی شرایط کار از جمله کوچ، دوشیدن شیر، چوپانی و خانه داری و ... دستخوش تغییر نشده است. زن عشایر با افتخار به نحوه پوشش، خود را ملزم به رعایت آن می داند و همچنان به کار خود ادامه می دهد.

- طریقه آداب و معاشرت زنان گُر و رعایت شئونات اسلامی:

دختر عشایر با تبعیت از قوم و دین خود و از آنجا که این فرهنگ سینه به سینه از مادر به دختر القاء شده است حجاب او از تهاجم فرهنگی غرب مصون مانده است و شرم و حیاء ویژه ای که در او وجود دارد حکایت از عفت و عصمانه وی دارد.

(سید سعید توسلمند، مقاله حجاب و عفاف در میان جوامع عشایر، ۱۳۸۸)

سئوالات پایان فصل

۱. تعریفی از حجاب ارائه نمائید؟
۲. چرا حجاب و عفاف ضرورت دارد؟
۳. چند رهنمود از قرآن کریم در خصوص رعایت حجاب ذکر نمائید؟
۴. راههای پیشنهادی برای حفظ و ترویج فرهنگ عفاف و حجاب کدامند؟
۵. آیا حجاب با آزادی مغایرت دارد؟ تشریح فرمائید.
۶. تاثیر خانواده را در امر رعایت حجاب یا بالعکس چیست؟
۷. به نظر شما دلایل وضع قوانین مربوط به پوشش مناسب در دانشگاههای مختلف جهان چیست؟ اثرات آن را بیان نمائید.
۸. آیا می توان انواع عفاف و حجاب را از خردسالی در کودکان پرورش داد؟ پاسخ خود را با دلیل بیان نمائید.
۹. باچه شیوه هایی می توان فرهنگ عفاف و حجاب را در فرزندان خود نهادینه کرد؟

پناه،

- بهرامی، اعظم، بهرامی، اکرم و سعادت‌مند، زهره. مهندسی فرهنگی و نهادینه سازی عفاف و حجاب. فرصت‌ها، شیوه‌ها و چالش‌ها. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- بهشتی، احمد. خانواده در قرآن. قم: انتشارات طریق القدس، ۱۳۶۱.
- بهمنی، روحیه. بررسی نقش مادر در تربیت دینی فرزند از دیدگاه قرآن و روایات. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۸.
- بوربا، میکله، پرورش هوش اخلاقی، ترجمه فیروزه کاووسی، تهران، تهران نشر رشد، ۱۳۹۰
- پوپ، آلیس، افزایش احترام بخود در کودکان، ترجمه پریسا تجلی، تهران، رشد ۱۳۸۵
- پیکاک، فلتچر. به گل‌ها آب بدهید نه به علف‌های هرز (روش‌های موفق در برقراری ارتباطات اجتماعی). ترجمه مهدی گنجی (۱۳۸۴). تهران: موسسه نشر ویرایش.
- توحیدی، فتنه. فلسفه حجاب و حضور اجتماعی زن در اسلام. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- توسل‌مند، سید سعید. عفاف و حجاب در میان جوامع عشایر نشین قوم لر (خصوصاً استان کهگیلویه و بویراحمد). گزیده مقالات دومین جشنواره سراسری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- جوادی آملی، عبدالله. زن در آئینه جلال و جمال. قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۳.
- حداد عادل، غلامعلی. اهمیت تاثیر خانواده در تربیت فرزندان. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، ماهنامه پیوند، شماره ۲۱۲، ۱۳۵۸.
- حسین زاده، علی. همسران سازگار: راهکارهای سازگاری. قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸.
- حسینی ادیانی، ابوالحسن. آشنایی با نظام تربیتی اسلام. قم: انتشارات اسلامی، ۱۳۷۹.
- حورایی، مجتبی. همه چیز با خدا ممکن است: قانون مندی طبیعت. تهران: نشر دُرسا، ۱۳۸۹.

- خلجی، امان الله. روان شناسی جامعه؛ آسیب شناسی جامعه از دیدگاه روانشناسی و جامعه شناسی. تهران: نشر دات، ۱۳۸۴.
- دستغیب، عبدالحسین (آیت الله)؛ معارفی از قرآن (تفسیر سوره مبارکه حدید)، تهران: انتشارات فقیه، ۱۳۸۵.
- دینک میر، دان و د. مک کی، گری. والدین موثر، فرزندان مسئول. ترجمه مجید رئیس دانا (۱۳۸۷). تهران: انتشارات رشد.
- دینک میر، دان و د. مک کی، گری. فرزند پروری موثر، ترجمه مجید رئیس دانا (۱۳۸۷). تهران: انتشارات رشد.
- رمزی اوحدی، محمدرضا. زبور عشق: شامل ۱۱۰ داستان از زندگانی امام حسین(ع). قم: انتشارات سعیدنوین، ۱۳۷۹.
- زرناس، شهریار. روانشناسی مدرن و حقیقت فراموش شده انسان. تهران: کتاب صبح، ۱۳۸۷.
- ساجدی، رقیه. فلسفه حجاب زن از دیدگاه اسلام. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- سادات، محمد علی. راهنمای پدران و مادران؛ شیوه های برخورد با کودکان (جلد دوم). تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷.
- سردسیری، مرجان، عبیدی، حسن، ذوالعدل، محمد و صادقی، هیبت الله. مروری بر قوانین و مقررات دانشگاه های معتبر جهان در مورد پوشش دانشجویان. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- شریفی، امیرحسین. آیین زندگی (اخلاق کاربردی). تهران: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۵.
- شفیعی، محمد. حجاب و پوشش در قرآن کریم. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.
- شکر ریز، حسین. پندهای قندپهلوی: برای من و... تهران: انتشارات فکر آذین، ۱۳۸۹.
- صدیق سروستانی، رحمت الله. آسیب شناسی اجتماعی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۹.
- عمید، حسن. فرهنگ فارسی عمید. تهران: انتشارات فرهنگ نما، ۱۳۸۸.

- غیجی، داود و اسفندیاری، فاطمه. بررسی نقش و جایگاه خانواده در تعمیق و گسترش فرهنگ عفاف و حجاب (با تأکید بر ارائه راهکارهای عملی جهت نهادینه سازی عفاف و حجاب). گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.

- فلسفی، محمد تقی. کودک از نظر وراثت و تربیت. تهران: نشر معارف اسلامی، ۱۳۸۵.

- کار، ا. روان شناسی مثبت. ترجمه ح.پ. شریفی و ج. نجفی زند (۱۳۸۵). تهران: انتشارات سخن.

- کاست- زان، آنت. هر کودکی می تواند رفتار صحیح را بیاموزد. ترجمه شیده کرمانشاهانی (۱۳۸۸). تهران: انتشارات جوانه رشد.

- کامکار، علی و کامکار، زهرا. دلایل گرایش زنان به بی حجابی و بدحجابی از منظر اسلام، فلسفه و روان شناسی. گزیده مقالات دومین جشنواره کشوری عفاف و حجاب، ۱۳۸۸.

- کوهی، محمدرضا. آسیب شناسی شخصیت زن. تهران: انتشارات پارسایان، ۱۳۸۳.

- گلاسر، ویلیام. نوجوانان ناخشنود. راه حل هایی برای والدین و آموزگاران جهت ارتباط با نوجوانان. ترجمه: کیوان سپانلو و لادن گنجی (۱۳۸۷). تهران: انتشارات سبزان.

- گوردون، تامس، آموزش موثر والدین، ترجمه مهدی قرچه داغی، پیک بهار، ۱۳۸۳

- مدنی، سمانه و پورعلمداری، پریسا. دختران به عفاف روی می آورند (این بد نیست که تو خوب باشی). قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۷.

- مصطفوی، حسن. التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، جلد ۸، ۱۳۶۰.

- مصطفوی، حسن. التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، جلد ۲، ۱۳۶۰.

- مطهری، مرتضی. مسئله حجاب. تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۸۹ (چاپ هشتم و هشتم).

- مطهری، مرتضی. نظام حقوق زن در اسلام. انتشارات صدرا، ۱۳۸۹ (چاپ پنجاه و چهارم).

- مکارم شیرازی، ناصر. تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۲.

- مومن زاده، محمدصادق. برداشت های روان درمانی از مثنوی معنوی. تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۸.

- مهدی زاده، حسین. حجاب شناسی. قم: انتشارات مرکز حوزیه علمیه، ۱۳۸۲.

- میرغفوری، سید مجتبی، روانشناسی و فرهنگ پوشش آرامش، آرایش، محبت، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۳
- نصیریان دهنزیری، مهدی. گنجینه عفاف. قم: نشر اندیشه صادق، ۱۳۸۹.
- نوری همدانی، حسین (آیت الله). جایگاه بانوان در اسلام. قم: انتشارات مهدی موعود، ۱۳۸۹.
- هاک، پل؛ موفقیت در تربیت فرزندان، ترجمه حسین صیفوریان، تهران رشد ۱۳۸۶
- یوسفی، شهناز. بازشناسی تربیت جنسی با رویکرد اسلامی. قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹.

(ب) انگلیسی:

- Fisher, M and Stricker, G(1982), Intimacy, Plenum Press.